

Djelovanje Vlade Srpske autonomne oblasti Krajine tijekom 1991.

NIKICA BARIĆ

Hrvatski institut za povijest, Zagreb, Republika Hrvatska

Na temelju zapisnika sjednica Vlade Srpske autonomne oblasti Krajine razmatra se kako je to tijelo djelovalo i kojim se problemima bavilo od svoga osnutka sredinom 1991. i do kraja te godine, kada je proglašena Republika Srpska Krajina. Na temelju ovih dokumenata može se zaključiti da je vodstvo krajinskih Srba u sklopu raspada socijalističke Jugoslavije bilo ustrajno u svojoj težnji da se u potpunosti odvoji od Hrvatske i ostanu u krnjoj Jugoslaviji pod srpskom dominacijom. No, političke težnje krajinskih Srba stvorile su brojne probleme u organizaciji života u područjima koja su bila pod njihovim nadzorom, što je bilo izazvano prekidom ustaljenih gospodarskih, prometnih i drugih veza s ostalim dijelovima Hrvatske. Ovi problemi ostat će značajka života na područjima pod nadzorom krajinskih Srba i u kasnijem razdoblju.

Ključne riječi: Srpska autonomna oblast Krajina, Vlada Srpske autonomne oblasti Krajine, rat u Hrvatskoj 1991., Hrvatska, Jugoslavija

Uvod

Ubrzo nakon višestranačkih izbora u Hrvatskoj 1990., na kojima je pobijedila Hrvatska demokratska zajednica pod vodstvom Franje Tuđmana, izbila je pobuna dijela Srba u Hrvatskoj. Nasuprot težnji novih hrvatskih vlasti za preustroj Jugoslavije u konfederalnu zajednicu, stajala je još tijekom 1980-ih oblikovana srpska politika na čelu sa Slobodanom Miloševićem. U raspletu jugoslavenske krize srpska strana željela je da područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine naseljena Srbima ostanu u istoj državi sa Srbijom. Predstavnik ove politike u Hrvatskoj bila je Srpska demokratska stranka (SDS).¹

U sklopu ovih događaja općine s većinskim srpskim stanovništvom na području Banije, Korduna, Like i sjeverne Dalmacije u prosincu 1990. organiziraju se u Srpsku autonomnu oblast (SAO) Krajinu s glavnim gradom Kninom. Uspostava ove Oblasti temeljila se na izjašnjanju o autonomiji srpskog naroda u Hrvatskoj koje je provedeno u kolovozu i rujnu 1990. Tijekom prve polovice 1991. vodstvo SAO Krajine nastavlja svoju djelatnost, konstituira svoja tijela vlasti i proglašava odvajanje od Hrvatske. U svibnju 1991. proveden

¹ Opširnije o tome vidjeti: Nikica BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj, 1990.-1995.*, Zagreb 2005.

je i referendum na kojem se srpsko stanovništvo na području SAO Krajine izjašnjava za njezino izravno priključenje Republici Srbiji, odnosno ostanak u budućoj jugoslavenskoj državi.²

U lipnju 1991. Hrvatska proglašava svoju samostalnost, a tijekom ljeta i jeseni intenziviraju se sukobi između hrvatskih snaga i snaga krajinskih Srba za nadzor nad spornim područjima. Iako Jugoslavenska narodna armija (JNA) na početku ovih sukoba formalno razdvaja sukobljene strane, ona se u konačnici otvoreno stavlja na stranu krajinskih Srba, odnosno priklanja se politici srbijanskog predsjednika Miloševića.³

Skupština SAO Krajine donijela je 31. svibnja 1991. zakone o osnivanju Vlade SAO Krajine i njezinih ministarstva. U skladu s ovim, dotadašnje Izvršno vijeće SAO Krajine reorganizirano je u Vladu, čiji je predsjednik bio Milan Babić, istaknuti dužnosnik SDS-a iz Knina.⁴

Na temelju dokumenata Vlade SAO Krajine, u prvom redu zapisnika njezinih sjednica, u radu će biti prikazani problemi kojima se ona bavila od svoga osnutka do kraja 1991. Prva sjednica Vlade SAO Krajine održana je 1. srpnja 1991., a posljednja 31. prosinca iste godine. Budući da je 19. prosinca 1991. u Kninu proglašena Republika Srpska Krajina (RSK), sjednica Vlade održana 31. prosinca te godine zapravo je bila i prva sjednica koju je dotadašnja Vlada SAO Krajine održala kao vlada novoproglašene republike.

U jednom dokumentu Vlade SAO Krajine iz studenog 1991. zaključeno je da su njezine dotadašnje aktivnosti tekle u iznimno teškim političkim, gospodarskim i društvenim prilikama, odnosno djelovanje Vlade išlo je usporedno s borbom za "teritorijalni integritet i političku samostalnost SAO Krajine". Vlada je djelovala u uvjetima neposredne ratne opasnosti i rata pa se koristila odredbom Poslovnika Skupštine SAO Krajine da Vlada može donositi zakone koje će podnijeti Skupštini na verifikaciju na "prvoj narednoj sjednici".⁵

Stajalište Vlade SAO Krajine u vezi s djelovanjem Europske zajednice na razrješavanju jugoslavenske krize

Kao odgovor na intenziviranje sukoba u Hrvatskoj Ministarsko vijeće Europske zajednice je 27. kolovoza usvojilo Briselsku deklaraciju. U njoj je srpskoj strani dano na znanje da neće biti priznate promjene granice ostvarene nasilnim putem. Istaknuta je negativna uloga koju u takvom razvoju stanja imaju dijelovi JNA. Zato je Predsjedništvo Jugoslavije pozvano da uspostavi nadzor nad JNA. Osim toga, 1. rujna 1991. u Beogradu je potpisan sporazum o prekidu vatre, a Promatračka misija Europske zajednice trebala je proširiti svo-

² ISTI, 85.-86., 93.-99.

³ ISTI, 111.-125.

⁴ ISTI, 104.

⁵ *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, Knjiga 2., Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (1990.-1991.)*, Zagreb, Slavonski Brod 2007., dok. br. 124.

je djelovanje u Jugoslaviji. Početkom rujna u Haagu je trebala početi djelovati Mirovna konferencija o Jugoslaviji pod pokroviteljstvom Europske zajednice.⁶

O Briselskoj deklaraciji raspravljala je na sjednici održanoj 5. rujna 1991. Vlada SAO Krajine. Budući da je u Deklaraciji navedeno da je "pogrešna politika srpskih neregularnih formacije", koje silom žele riješiti probleme koje treba rješavati političkim putem, Vlada SAO Krajine odbacila je ovakvu formulaciju. Ona je zaključila da su njezine snage Teritorijalne obrane (TO) i milicije u potpunosti "legalne", čineći sastavni dio obrambenog sustava Jugoslavije. Te snage ne djeluju samostalno, nego u skladu s politikom Vlade SAO Krajine i potrebama obrane Krajine. U vezi s rješavanjem krize političkim putem zaključeno je da se srpski narod SAO Krajine već odlučio ostati u istoj državi s ostalim Srbima na "prostorima Jugoslavije". Odbačena je ocjena Deklaracije da "pojedini elementi" JNA pružaju "aktivnu podršku" srpskoj strani. Naprotiv, JNA radi na razdvajanju sukobljenih strana, pa je upravo zato izložena napadima "hrvatskih agresora". Izraženo je neslaganje što se u Deklaraciji govori o "Hrvatskoj", odnosno o Srbima u Hrvatskoj, a nigdje se ne spominje SAO Krajina, odnosno Srbi koji su autonomnu oblasti proglasili i u Slavoniji i Baranji.⁷

U pismu upućenom Mirovnoj konferenciji o Jugoslaviji u Haagu navodi se da je Vlada SAO Krajine na sjednici održanoj 5. rujna 1991. razmatrala Briselsku deklaraciju, kao i europske inicijative za uspostavu prekida vatre i djelovanje promatrača Europske zajednice u Jugoslaviju. Navedeno je da je srpski narod referendumom izrazio svoju volju da ne živi u Hrvatskoj, nego u državi u kojoj će živjeti i "ostali dijelovi srpskog naroda na Balkanu". Na demokratske odluke srpskog naroda Krajine "hrvatska neofašistička vlast" odgovorila je nasiljem, a pri tome je podržavaju neke članice Europske zajednice, iako hrvatska vlast podsjeća na "nacifašizam". Briselska deklaracija ocijenjena je nedemokratskom, jer se u njoj navodi da Europska zajednica neće priznati promjenu granica do koje nije došlo sporazumom. U vezi s ovime Vlada SAO Krajine navela je da granice jugoslavenskih republika nisu "državne granice", nego su izraz "komunističke tiranije" i samovolje "zloglasnog komunističkog vođe" Josipa Broza Tita. Spomenuto je da područje koje se za vrijeme "komunističkog režima" nazivalo "Socijalistička Republika Hrvatska" više ne postoji, nego se trenutno dijeli na Republiku Hrvatsku, SAO Krajinu i druge srpske autonomne oblasti, što treba uzeti u obzir kada se traži prekid vatre u Hrvatskoj, odnosno u nju upućuju promatrači Europske zajednice. U tom smislu i SAO Krajini treba dati status domaćina za te promatrače. Zaključeno je da krajinski Srbi ne mogu biti tretirani kao nacionalna manjina i da SAO Krajina mora imati ravnopravni status pregovarača u konačnom okončanju sukoba.⁸

Predsjednik Vlade SAO Krajine Milan Babić smatrao je da bi se položaj SAO Krajine mogao riješiti na tri načina. Prvi bi bio ujedinjenje SAO Krajine s Bosanskom Krajinom, što bi činilo novu jugoslavensku federalnu jedinicu

⁶ Mario NOBILO, *Hrvatski feniks, Diplomatski procesi iza zatvorenih vrata 1990.-1997.*, Zagreb 2000., 115.-116.

⁷ *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, Knjiga 2.*, dok. br. 100.

⁸ Isto.

“Ujedinjene Krajine”. Ostatak Bosne bio bi “federalna jedinica za sebe”. Druga mogućnost bila je priključenje SAO Krajine Republici Srbiji pa bi se Srbija sastojala od dva teritorijalno nepovezana dijela. Treća mogućnost bila bi da SAO Krajina postane posebna federalna jedinica Jugoslavije. U skladu s ovime jednoglasno je usvojena Platforma o ustavnom položaju Krajine.⁹ U njoj se navodi da pristupanje “temeljnoj rekonstrukciji Jugoslavije” podrazumijeva brisanje “avnojevskih granica”, što je SAO Krajina “već učinila”, a to otvara mogućnost za nekoliko rješenja njezina ustavnog položaja. Mogućnost pripajanja SAO Krajine Republici Srbiji, iako među njima nema teritorijalne veze, uspoređena je npr. s odvojenošću Aljaske od ostalog dijela Sjedinjenih Američkih Država.¹⁰

Na sjednici Vlade SAO Krajine održanoj 18. rujna 1991. navedeno je da je potrebno uputiti zahtjev Konferenciji o Jugoslaviji u Haagu za ravnopravno sudjelovanje SAO Krajine u njezinu radu.¹¹ Ovo je obrazloženo pravom naroda na samoopredjeljenje i samoobranu, odnosno navedeno je da je SAO Krajina samostalni politički subjekt u sklopu Jugoslavije. SAO Krajina i “njene oružane snage” nalaze se u ratnom sukobu “protiv svoje volje”, zbog “agresije neofašističke hrvatske vlasti”, odnosno srpski narod se štiti od “novog genocida koji je pripremila hrvatska fašistička vlast”. SAO Krajina ima subjektivitet jer ima teritorij, tijela vlasti i oružane snage, čime ispunjava uvjete za priznanje samostalnosti i političkog subjektiviteta.¹²

Početak listopada 1991. Vlada SAO Krajine zauzela je stajalište u vezi sa sudjelovanjem njezinih predstavnika na Konferenciji o Jugoslaviji. Konferencija im je dopustila da sudjeluju u radu njezina Odbora za ljudska prava i manjine. Na sjednici Vlade SAO Krajine upozoreno je da prihvaćanjem ovog prijedloga krajinski Srbi gube pravo sudjelovanja u rješavanju jugoslavenske krize. Zaključeno je da se ne može prihvatiti svođenje krajinskih Srba na položaj “nacionalne manjine”.¹³ Usvojeno je pismo koje je upućeno Konferenciji o Jugoslaviju. U njemu je izraženo zadovoljstvo što Konferencija u svoj rad želi uključiti predstavnike krajinskih Srba, ali su oni zatražili da sudjeluju u radu odbora koji će se baviti ustavnim rješenjem jugoslavenske krize.¹⁴

Milan Babić je 11. listopada 1991. bio pozvan u Pariz na razgovor s predstavnicima Europske zajednice. Na njega i predstavnike Srba iz istočne Slavonije vršen je “pritisak” da prihvate “specijalni status autonomne regije”, jer je mišljenje Europske zajednice da su unutarnje granice Jugoslavije “nepromjenjive”. Predstavnici Europske zajednice izjavili su da će Slovenija i Hrvatska dobiti međunarodno priznanje, a Hrvatska bi dala “specijalni status” Srbima, čiji bi jamac bila Europska zajednica. Babić je ovo odbacio.¹⁵ Umjesto toga

⁹ Isto.

¹⁰ Isto.

¹¹ Isto, dok. br. 102.

¹² Isto.

¹³ Isto, dok. br. 106.

¹⁴ Isto.

¹⁵ Isto, dok. br. 107.

usvojen je dokument o položaju SAO Krajine kao “slobodne i samostalne teritorije”. Smatralo se da Ujedinjeni narodi moraju biti jamac takvog položaja SAO Krajine u roku od 25 godina, a zatim će srpski narod iskoristiti pravo na samoopredjeljenje i priključiti se “jednoj od međunarodno pravno priznatih država”. Opredjeljenje je SAO Krajine očuvanje jugoslavenske federacije u kojoj bi ona imala položaj ravnopravne federalne jedinice.¹⁶

Konferencija o Jugoslaviji je 18. listopada 1991. objavila polazišta za rješene jugoslavenske krize. U njima se navodi da su jugoslavenske republike suverene i nezavisne, odnosno mogu dobiti međunarodni subjektivitet. Te republike mogu se udružiti u “slobodni savez republika”. Posebna pažnja posvećena je zaštiti ljudskih i nacionalnih prava manjina, što je u slučaju Hrvatske trebalo značiti da će srpskoj manjini biti osigurana politička i teritorijalna autonomija. Srbijanski predsjednik Milošević odbio je ovu inicijativu Europske zajednice, navodeći da Srbima u Hrvatskoj treba omogućiti pravo na samoodređenje.¹⁷

Na sjednici Vlade SAO Krajine održanoj 26. listopada 1991. Milan Babić naveo je da Europska zajednica predlaže da šest jugoslavenskih republika postanu samostalne države koje bi svojim manjinama osigurale “specijalni status”, što je, prema Babiću, predstavljalo razinu “kulturne autonomije”. Miloševićovo odbijanje prijedloga Konferencije o Jugoslaviji za Vladu SAO Krajine bilo je ohrabrujuće, ali se ipak pesimistično zaključivalo da će nakon ukidanja legitimiteta Predsjedništva Jugoslavije i JNA uslijediti gospodarska blokada i nakon toga će krajinskim Srbima jedini izbor biti da silom brane svoju teritoriju.¹⁸

U vezi s pregovorima održanim u Parizu u organizaciji Europske zajednice Milan Babić je na sjednici svoje vlade održanoj 6. studenog 1991. naveo da krajinski Srbi nisu prihvatili mogućnost “specijalnog statusa” kakvog nudi Europska zajednica, koja ima “antisrpski pristup” u rješavanju jugoslavenske krize. Budući da Milan Babić nije bio zadovoljan odnosom Europske zajednice prema krajinskim Srbima, predlagao je da se SAO Krajina obrati Ujedinjenim narodima.¹⁹

U skladu s ovime Vlada SAO Krajine uputila je 6. studenog 1991. zahtjev glavnom tajniku UN-a da se UN uključi na zaštitu SAO Krajine od “agresije hrvatskih fašista” i da se prizna teritorijalni i politički subjektivitet SAO Krajine u sklopu Jugoslavije, koja je punopravni član UN-a. Postupci krajinskih Srba u sklopu raspada Jugoslavije ocijenjeni su kao pravo naroda na samoopredjeljenje i samoobranu, što je u skladu s Poveljom UN-a. Za razliku od toga postupci “hrvatske fašističke vlasti” ocijenjeni su kao secesionistički prema Jugoslaviji.²⁰

¹⁶ Isto.

¹⁷ M. NOBILO, n. dj., 213.-223.

¹⁸ *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, Knjiga 2.*, dok. br. 111.

¹⁹ Isto, dok. br. 114.

²⁰ Isto.

Stajalište Vlade SAO Krajine o angažiranju mirovnih snaga Ujedinjenih naroda

Kao što se vidi, nezadovoljna djelovanjem Europske zajednice, Vlada SAO Krajine odlučila je obratiti se UN-u. Zapravo su krajem 1991. i Zagreb i Beograd tražili uključivanje UN-a u razrješavanje krize. Za hrvatsku stranu uključivanje UN-a trebalo je pomoći u sprečavanju daljnjih napada JNA i krajinskih Srba na Hrvatsku, a kasnije je UN trebao pomoći da se područja pod nadzorom krajinskih Srba reintegriraju u sastav Hrvatske. Nasuprot tome, Beograd je angažiranjem mirovnih snaga UN-a želio teritorije koje su nadzirali ili zauzeli JNA i krajinski Srbi izuzeti od hrvatske vlast.²¹

Na sjednici Vlade SAO Krajine održanoj 18. studenog 1991. u vezi s vojnom situacijom zaključeno je da je "prostor Krajine skoro oslobođen", osim Sunje, predgrađa Siska (Capraga) i dijela Karlovca. Dobivena je informacija da je Slunj "oslobođen", iako se još radi na "čišćenju terena", a hrvatske snage uglavnom su u povlačenju. Zaključeno je da je takvo stanje zadovoljavajuće, jer se prostor Krajine uglavnom nalazi pod nadzorom krajinskog TO-a i JNA. Zato bi krajinske Srbe zadovoljilo raspoređivanje snaga UN-a koje bi spriječile hrvatske napade na Krajinu.²² U vezi s ovime Vlada SAO Krajine sastavila je dokument o svojem viđenju angažiranja mirovnih snaga UN-a. Svaki pokušaj nasilnog ulaska mirovnih snaga UN-a na teritoriju SAO Krajine, bez pristanka njezinih vlasti, smatrat će se "aktom agresije". Upotreba mirovnih snaga UN-a ima smisao samo ako se one iskoriste u "zaustavljanju agresije hrvatskih fašista na SAO Krajinu".²³

Na sjednici Vlade SAO Krajine održanoj 30. studenog i 1. prosinca 1991. Milan Babić izvijestio je da je u Beogradu održan sastanak s predstavnicima UN-a. Krajinski Srbi tražili su da se mirovne snage rasporede na crtu razdvajanja s hrvatskim snagama. No, predstavnici UN-a govorili su o povlačenju JNA iz Krajine i rasporedu snaga UN-a koje bi nadzirale teritorij Krajine i njezine policijske snage. Babić je nakon ovog sastanka zaključio da predstavnici UN-a djeluju na temelju "jednostranih interesa". Vlada SAO Krajine smatrala je da bi raspoređivanje snaga UN-a moglo početi već krajem 1991. U vezi s ovime zaključeno je da u Krajini djeluju različite naoružane skupine izvan sustava TO-a i milicije, a one potenciraju kaotično stanje koje bi moglo opravdati intervenciju Europske zajednice ili UN-a. Zato je zaključeno da u Krajini treba uspostaviti red, a pripadnici krajinskih vojnih snaga moraju imati oznake koje će potvrđivati postojanje temeljnih institucija Krajine, odnosno jedinstveno djelovanje JNA i krajinskog TO-a. Očito se već tada razmišljalo da bi dolazak snaga UN-a mogao dovesti do povratka Hrvata u njihove domove na području koje su držali krajinski Srbi. Hrvati su to područje napustili ili su bili protjerani

²¹ N. BARIĆ, n. dj., 147.-150.; M. NOBILO, n. dj., 237.-246.

²² *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, Knjiga 2.*, dok. br. 120.

²³ Isto.

tijekom ratnih sukoba. U vezi s ovime navedeno je da je vrlo bitno spriječiti “revitalizaciju” sela u kojima su prije sukoba živjeli Hrvati. Također je bio vidljiv pesimizam zbog mogućeg povlačenja JNA iz Krajine. Ministar vjera Petar Štikovac naveo je da bi “srpski narod doživio najveći egzodus u historiji”, ako bi JNA “napustila ovaj prostor”.²⁴ U vezi s ovime Vlada SAO Krajine izdala je priopćenje u kojem iznosi svoje stajalište oko angažiranja mirovnih snaga UN-a. U njemu se navodi da se neće dopustiti razoružanje oružanih snaga Krajine, niti pristati na povlačenje JNA iz SAO Krajine. Raspoređivanje snaga UN-a, ponovljeno je, ima smisao isključivo ako se one rasporede između sukobljenih strana, na zaustavljanju hrvatske “agresije” na Krajinu.²⁵

Vlada SAO Krajine je i na sjednici 7. prosinca 1991. raspravljala o angažiranju mirovnih snaga UN-a. Ponovno je istaknuto da je u razgovorima s predstavnicima UN-a naglašeno da je krajinskim Srbima neprihvatljiva demilitarizacija područja koja su pod njihovim nadzorom. Babić je naveo da je demilitarizacija neprihvatljiva, osim ako se u roku od šest mjeseci krajinskim Srbima ne dopusti pravo na samoopredjeljenje. Ponovno je istaknuta želja da se mirovne snage rasporede na crtu razdvajanja s hrvatskim snagama.²⁶

Na sjednici Predsjedništva Jugoslavije koja je održana 9. prosinca 1991. raspravljalo se o angažiranju mirovnih snaga UN-a. Toj sjednici bili su nazočni i predstavnici SAO Krajine. Nakon povratku u Knin smatrali su da nisu “naišli na razumijevanje”. U Beogradu im je rečeno da će konačnu odluku o angažiranju mirovnih snaga donijeti Predsjedništvo Jugoslavije. Predstavnicima SAO Krajine izloženo je da će se snage UN-a angažirati u cilju osiguranja prekida neprijateljstva. Mirovne snage bit će raspoređene u “zaštićena područja” UN-a koja bi bila demilitarizirana. Članovi Predsjedništva Jugoslavije rekli su krajinskim Srbima da trebaju prihvatiti ovo rješenje jer je u svim slučajevima u kojima su angažirane snage UN-a narod na tom području kasnije svoj položaj rješavao “referendumom”.²⁷

Na sjednici Vlade SAO Krajine 18. prosinca 1991. zaključeno je da postoji “pritisak” Europske zajednice, a Predsjedništvo Jugoslavije pokazuje “nedostatak inicijative” da poduzme “energičnije korake na definisanju Jugoslavije i zaštiti svog teritorija”. Predsjedništvo Jugoslavije podržava povlačenje JNA iz Krajine i njezinu demilitarizaciju, a to krajinske Srbe stavlja u nesiguran položaj pod pokroviteljstvom UN-a. Milan Babić ponovio je da SAO Krajina nema namjeru provesti demilitarizaciju. Umjesto toga, Babić se zalagao za “ravno-pravan status” Krajine s ostalim jugoslavenskim republikama i njezino ostajanje u “saveznoj državi sa onima koji to žele”. Babić je upozorio da će Europska zajednica početkom 1992. dati međunarodno priznanje Sloveniji i Hrvatskoj. Zato krajinski Srbi moraju odrediti svoje zahtjeve i tražiti od međunarodne

²⁴ Isto, dok. br. 123.

²⁵ Isto.

²⁶ Isto, dok. br. 125.

²⁷ Isto, dok. br. 128.

zajednice “priznanje naše države”, kao i “savezne države”, odnosno Jugoslavije, koju bi činili oni “koji još uvijek žele da u njoj žive”.²⁸

Na ono što je očito smatrala nepovoljnim razvojem događaja Vlada SAO Krajine namjeravala je odgovoriti preustrojem srpskih autonomnih oblasti u novu srpsku republiku. Tako je na sjednici Vlade SAO Krajine 18. prosinca 1991. konstatirano da je utvrđen nacrt Ustava i Ustavnog zakona Republike Srpske Krajine. Ove dokumente trebalo je uputiti na usvajanje Skupštini SAO Krajine. Milan Babić je naveo da će nakon usvajanja Ustava u Skupštini i konstituiranja SAO Krajine kao republike uputiti međunarodnoj zajednici zahtjev za njezino priznanje.²⁹ U skladu s ovime Skupština SAO Krajine je na sjednici održanoj 19. prosinca 1991. proglasila osnutak Republike Srpske Krajine, a Milana Babića njezinim predsjednikom.³⁰

Na sjednici Vlade RSK, koja je zapravo predstavljala nastavak rada Vlade SAO Krajine, a održana je 31. prosinca 1991., bio je njezin predsjednik Milan Babić. Raspravljalo se o mirovnom planu UN-a. Babić je ocijenio pozitivnim to što je mirovni plan u međuvremenu prihvatio da se na demilitariziranim područjima ustroje regionalne policijske snage, a krajinski Srbi moći će zadržati oružje u skladištima pod nadzorom snaga UN-a. No, Babić je u brojnim pojedinostima i dalje kritizirao mirovni plan, ponavljajući da je zaštita koju nudi UN “nesigurna”. I dalje je tražio da se JNA ne povlači iz Krajine, zbog njezina očuvanja “kao dijela Jugoslavije”, kao i da se ne raspuste jedinice krajinskog TO-a. Babić je istaknuo da se neće suprotstavljati odlukama Predsjedništva Jugoslavije jer bi to izazvalo “haos i potpunu destabilizaciju”, ali će u ime Vlade i Skupštine RSK “zastupati i dalje svoju koncepciju”.³¹

Babić je istaknuo da se mora učiniti sve kako bi se osigurala sigurnost Krajine. Trebalo je ustrojiti regionalnu policiju, kao i zadržati što više naoružanja i vojne opreme i pripremiti ljudstvo za te snage. Trebalo je nastojati da se snage UN rasporede prema hrvatskoj strani, a samo formalno u unutrašnjosti Krajine. Babić je ipak naveo da krajinski Srbi mogu biti zadovoljni “sa specijalnim statusom” koji nudi UN jer “smo na taj način izuzeti iz Republike Hrvatske”. U vezi s ovime Vlada RSK donijela je odluku o povećanju rezervnog sastava milicije koji je trebao biti popunjen pripadnicima krajinskog TO-a. U svakoj općini trebalo je formirati milicijski bataljon koji bi bili ujedinjeni u milicijske brigade za određena područja. Također su donesene odluke da uniformirane služene osobe na svojim uniformama trebaju nositi grb RSK, kao i da se na javnim putovima postave granične tablice s grbom RSK i natpisom “Republika Srpska Krajina”.³²

Prijedlog mirovnog plana UN-a sadržavao je odredbu po kojoj su policijske snage na područjima pod zaštitom snaga UN-a morale imati nacionalni sastav koji bi bio u skladu s predratnim nacionalnim sastavom stanovništva.

²⁸ Isto, dok. br. 129.

²⁹ Isto.

³⁰ N. BARIĆ, n. dj., 146.

³¹ *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, Knjiga 2.*, dok. br. 134.

³² Isto.

Babić je shvaćao da bi ovo mogao biti problem na područjima Krajine koja su prije sukoba 1991. bila većinski naseljena Hrvatima. Babić je također pretpostavljao da će hrvatska strana tražiti povratak svojih izbjeglica i prognanika na područja pod zaštitom UN-a. Ministar unutarnjih poslova Milan Martić u vezi s ovime predložio je da se donese odluka o zabrani povratka u Krajinu onima koji su sudjelovali u “neprijateljskim oružanim formacijama”, s čime se složio i Babić. Srbi su imali podatke da je hrvatska strana podigla optužnice protiv brojnih krajinskih Srba, konkretno protiv 120 Srba iz Obrovca, očito zbog oružane pobune protiv Republike Hrvatske. Na ovo su krajinski Srbi trebali odgovoriti vlastitim optužnicama. U vezi s ovime ministar pravosuđa i uprave Risto Matković je naveo da bi u “javnosti” trebalo stvoriti atmosferu “progona” osoba koje su “počinioci krivičnog djela učestvovanja u neprijateljskim snagama”, odnosno onih koji su pripadnici hrvatskih snaga.³³

Početak 1992. doći će do kulminacije sukoba Beograda i Knina. Milan Babić nastavit će se suprotstavljati prihvaćanju mirovnog plana UN-a, smatrajući da je Beograd prihvaćanjem toga plana iznevjerio interese krajinskih Srba. Zato će uz pritiske iz Beograda biti smijenjen s vodećih dužnosti u RSK, a novo vodstvo krajinskih Srba prihvatit će dolazak mirovnih snaga UN-a. Pokazat će se da su Babićevi strahovi bili neutemeljeni. Snage UN-a osim osiguranja prekida neprijateljstava nisu bile u stanju provesti svoju mirovnu operaciju. One npr. nisu bile u stanju provesti potpunu demilitarizaciju krajinskih Srba na “zaštićenim područjima”, niti su mogle osigurati da se u njih vrate hrvatske izbjeglice i prognanici. U tom smislu mirovna operacije UN-a omogućit će krajinskim Srbima da na područjima pod svojim nadzorom učvrste institucije RSK proglašene krajem 1991.³⁴

Djelovanje Vlade SAO Krajine u vezi s njezinim obrambenim sustavom i tijelima unutarnjih poslova

Početak siječnja 1991. uspostavljen je Sekretarijat unutarnjih poslova SAO Krajine sa sjedištem u Kninu, na čelu s Milanom Martićem. Sekretarijat je nastao izdvajanjem iz sastava MUP-a Republike Hrvatske dijela policijskih postaja i djelatnika u općinama naseljenim većinskim srpskim stanovništvom.³⁵ Od srpnja i kolovoza 1991. u SAO Krajini radi se i na aktiviranju strukture Teritorijalne obrane, njezinih štabova i jedinica.³⁶

Na sjednici Vlade SAO Krajine održanoj 1. kolovoza 1991. usvojene su odluke o primjeni Zakona o narodnoj obrani i Zakona o unutarnjim poslovima Republike Srbije na teritoriju SAO Krajine. Milan Babić je u vezi s ovime istaknuo da u skladu sa Zakonom o narodnoj obrani Republike Srbije njezina Teritorijalna obrana (TO) postaje oružana snaga Republike Srbije. U skladu s

³³ Isto.

³⁴ N. BARIĆ, n. dj., 150.-166.

³⁵ ISTI, 104.-106.

³⁶ Davor MARIJAN, “Hrvatsko ratište 1990.-1995.”, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, Zagreb 2006., 104.-107.

ovime TO Krajine i jedinice za posebne namjene MUP-a Krajine čine “oružane snage” SAO Krajine, a predsjednik Vlade SAO Krajine njihov je komandant. Na istoj sjednici Vlade usvojena je i odluka o ukidanju službe državne sigurnosti na teritoriju SAO Krajine. Jedino je ministar unutarnjih poslova Milan Martić bio protiv ove odluke, predlažući da se takva odluka donesene kada je donese i Republika Srbija, ili na nekoj od budućih sjednica Vlade.³⁷ Nesumnjivo je predsjednik Vlade Milan Babić ovim odlukama namjeravao preuzeti nadzor nad vojnim snagama SAO Krajine. Raspuštanjem službe državne sigurnosti kao dijela tijela unutarnjih poslova Babić je nesumnjivo pokušavao ostvariti nadzor i nad sigurnosnim strukturama. Umjesto ukinute državne sigurnosti trebalo je uspostaviti novu “Vladinu agenciju za nacionalnu bezbednost”.³⁸

Na sjednici Vlade održanoj 20. kolovoza 1991. bilo je vidljivo da postoje nesuglasice između Milana Babića i ministra unutarnjih poslova Milana Martića. Očito je bila riječ o pokušaju Babića da na sve dužnosti u krajinskom TO-u rasporedi njemu odane osobe. Babić je navodio da se glavni problem nalazi u neprihvatanju koncepcije TO-a u Krajini, a umjesto toga ističe se milicija kao oružana snaga Krajine. Babić je također istaknuo da se na “našem terenu” pojavljuju određeni instruktori poput kapetana Dragana. Babić je zaključio da je kapetan Dragan postao “komandant jedinica Krajine”, pretvorivši se u “gotovo mitsku ličnost”, istovremeno koristeći srbijanski tisak kako bi napadao Babića. Babić je također bio nezadovoljan jer je dobio dokument u kojem se Milan Martić potpisao kao komandant TO-a. Vojni obveznici pozivaju se u jedinice milicije, odnosno provodi se akcija s ciljem uspostavljanja nekakve nove koncepcije obrambenog sustava. To dovodi do zabune i slabljenja morala, priča se da postoje dvije vojske, Martićeva i Babićeva. Milan Martić odbacio je tvrdnje da ne prihvaća organizaciju TO-a. No, on je smatrao da TO ne trebaju organizirati “drugi ljudi”, nego “mi isti” koji su to radili i do tada. Martić je istaknuo da kapetan Dragan nikada nije imenovan komandantom TO-a. Naprotiv, ima onih koji su “više napravili za ovo područje nego on” i on “ovamo više neće doći”. U vezi s time da se Milan Martić potpisivao kao komandant TO-a, on je objasnio da je to radio “zato jer je narod tako htio”. Zaključeno je da se uspostavi jedinstveni sustav TO-a kao Oružanih snaga Krajine i dijela Oružanih snaga SFRJ. Ministar unutarnjih poslova Milan Martić imenovan je zamjenikom komandanta TO-a i članom Štaba TO-a zaduženog za jedinice milicije.³⁹

Kapetan Dragan, odnosno Dragan Vasiljković, upućen je iz Beograda kako bi pomogao organiziranju vojnih snaga SAO Krajine. U ljeto 1991. sudjelovao je u prvim intenzivnijim sukobima s hrvatskim snagama, pri čemu je dobio veliku pozornost srbijanskih medija. No, zbog neslaganja s Milanom Babićem ubrzo je napustio SAO Krajinu.⁴⁰ Neslaganja Babića i Martića, vidljiva na sjednicama Vlade tijekom kolovoza 1991., nastavit će se i krajem iste godine.⁴¹

³⁷ *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, Knjiga 2.*, dok. br. 94.

³⁸ N. BARIĆ, n. dj., 220.

³⁹ *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, Knjiga 2.*, dok. br. 96.

⁴⁰ N. BARIĆ, n. dj., 280.

⁴¹ ISTI, 220. Također vidjeti: B. SOLEŠA, “Sporedna uloga razdvojila saborce”, *Borba* (Beograd), 30. oktobra 1991., 4.

Kao opće mjere za prilagođavanje vlasti SAO Krajine djelovanju u ratnim uvjetima, Vlada SAO Krajine je 1. kolovoza 1991. donijela naredbu o prelasku poduzeća i drugih društvenih ustanova u SAO Krajini na rad u "vanrednim uslovima" zbog postojanja "neposredne ratne opasnosti".⁴² Na sjednici Vlade SAO Krajine održanoj 26. listopada 1991. u vezi s odlukom Predsjedništva Jugoslavije od 4. listopada o provođenju mobilizacije odlučeno je da se u SAO Krajini provede opća mobilizacija. Zaključeno je kako bi trebalo donijeti odluku da cjelokupno gospodarstvo i općenito život prijeđu na rad u ratnim uvjetima i da svako ministarstvo Vlade SAO Krajine treba izraditi ratni plan. U skladu s ovime jednoglasno je donesena odluka o prelasku na rad u ratnim uvjetima.⁴³

U vezi s realizacijom ove odluke predstavnici TO SAO Krajine istaknuli su da treba napraviti procjene po ministarstvima, a onda je trebalo napraviti plan obrane Krajine. U vezi s proglašenjem opće mobilizacije trebalo je prilagoditi rad uprave i poduzeća, a poduzeća bolje osiguravati.⁴⁴ Do početka studenog 1991. svi ministri Vlade SAO Krajine trebali su napraviti pripreme i procjenu za prelazak na rad u ratnim uvjetima u svome djelokrugu rada. Zatim je trebalo formirati radnu grupu, u čijem su sastavu trebali biti predsjednik Vlade, ministar unutarnjih poslova i načelnik Štaba TO SAO Krajine, koji su trebali dati jedinstvenu procjenu o djelovanju u ratnim uvjetima.⁴⁵

Crticu iz djelovanja MUP-a SAO Krajine krajem 1991. daje nam priopćenje sa sastanka koji je održan 11. prosinca te godine u tom ministarstvu u Kninu. U priopćenju se navodi da su na spomenutom sastanku imenovana dva načelnika stanica javne sigurnosti, u općini Slunj imenovan je Miloš Pajić, a za područje Karlovca imenovan je Đuro Škaljac, koji je sjedište imao u Tušiloviću. U tom razdoblju MUP SAO Krajine raspisao je i natječaj za primanje u miliciju zaposlenika sa srednjom stručnom spremom. U priopćenju s ovog sastanka također se navodi da se u zatvorima u Glini, Kninu, Korenici, Slunju i Vrginmostu nalazi 128 osoba, najvećim dijelom pripadnika hrvatskih vojnih i policijskih snaga. U razdoblju od 5. do 11. prosinca 1991. SUP Knin i ostale stanice javne sigurnosti nadležnim su tužilaštvima podnijele 26 krivičnih prijava i 28 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka iz područja javnog reda i mira. Također je podneseno pet krivičnih i 40 prekršajnih prijava u vezi s prometom. Od građana na ratom zahvaćenim područjima kao ratni plijen oduzeto je i smješteno u sabirne centre pet teretnih vozila, 18 putničkih vozila, jedan traktor, te "više kućnih predmeta". Također su zaplijenjene "veće količine oružja i municije" od "paravojnih formacija Hrvatske".⁴⁶

MUP SAO Krajine iskoristio je svoje priopćenje kako bi pozvao građane koji pripadaju "hrvatskim paravojnim formacijama" da vrate naoružanje,

⁴² *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, Knjiga 2., dok. br. 91.*

⁴³ Isto, dok. br. 111.

⁴⁴ Isto, dok. br. 112.

⁴⁵ Isto, dok. br. 113.

⁴⁶ *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, Knjiga 1., Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija Oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990.-1991.), Zagreb 2007., dok. br. 286.*

sredstva veze i uniforme u stanice javne sigurnosti na području općine u kojoj žive. U vezi s ovime krajinski MUP "garantira" da će poduzeti sve u cilju zaštite svih građana, koji će surađivati i uredno izvršavati obveze koje proizlaze iz spomenutog poziva.⁴⁷

Djelovanje Vlade SAO Krajine na području pravosuđa i uprave

Na prvoj sjednici Vlade SAO Krajine održanoj 1. srpnja 1991. razmatrano je donošenje različitih zakona, odnosno preuzimanje i prilagođavanje zakona Republike Srbije u SAO Krajini. U vezi s djelovanjem općinskih sudaca na području SAO Krajine istaknuto je da ima sudaca koji "odbijaju službu po zakonima Krajine", kao i onih koji su za "ustašku politiku". Zato je odlučeno predložiti Skupštini Krajine da donese odluku o razrješenju svih općinskih sudaca, a u međuvremenu da se izvrši konzultacija s općinama i ponovno imenuju suci koji "odgovaraju".⁴⁸

Na sjednici Vlade SAO Krajine održanoj 16. listopada 1991. usvojen je Zakon o teritorijalnoj nadležnosti i sjedištima okružnih i općinskih sudova SAO Krajine. U skladu s ovim u svakoj općini trebao je djelovati općinski sud, a osnovani su i okružni sudovi u Glini i Kninu. Na istoj sjednici Vlade usvojen je i Zakon o teritorijalnoj nadležnosti i sjedištima okružnih i općinskih javnih tužilaštva. Okružna javna tužilaštva trebala su djelovati u Glini i Kninu, a općinska javna tužilaštva pokrivala su nekoliko općina.⁴⁹

Na sjednici Vlade SAO Krajine održanoj 26. listopada 1991. ministar za pravosuđe i upravu Risto Matković naveo je da je u suradnji s općinskim vlastima načinjen popis sudaca i predsjednika općinskih sudova za većinu općina SAO Krajine. U općinama koje nisu predložile kandidate za općinske sudove, npr. u Kostajnici i Obrovcu, potrebno osoblje trebalo je imenovati Ministarstvo za pravosuđe i upravu. U skladu s ovime razriješeni su predsjednici općinskih sudova i suci tih sudova i predloženi novi kandidati za te dužnosti. Dijelom je bila riječ o istim osobama.⁵⁰ Vlada je prihvatila predložene osobe za popunjavanje općinskih sudova, iako je ministar vjera Petar Štikovac izrazio sumnju jesu li svi oni "za ovaj sistem", odnosno smatrao je da o kandidatima za suce treba zatražiti mišljenje Srpske demokratske stranke. Risto Matković također je naveo da je potrebno razriješiti sve općinske javne tužioce i njihove zamjenike, te donijeti odluku o imenovanju novih. U skladu s ovime Vlada je prihvatila prijedlog o razrješenju i imenovanju općinskih tužilaca i njihovih zamjenika. Osim toga Vlada je prihvatila i predložene članove Vrhovnog suda i Suda za prekršaje SAO Krajine, kao i okružnih sudova i okružnih javnih

⁴⁷ Isto.

⁴⁸ *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, Knjiga 2.*, dok. br. 91.

⁴⁹ Isto, dok. br. 107.

⁵⁰ Npr. u općinskom sudu u Glini razriješeni su dužnosti predsjednik suda Branko Coklin i suci Branko Katić, Radovan Jović i Željka Rajković, a zatim je za predsjednika suda imenovan Radovan Jović, a za suce Željka Rajković, Mira Popratnjak, Mica Ljiljak i Ljubica Slijepčević.

tužilaca u Glini i Kninu. Problem je predstavljao nedostatak odgovarajućeg prostora za ove pravosudne institucije.⁵¹

U djelovanju pravosuđa bilo je prisutno, kako se navodilo na sjednicama Vlade SAO Krajine, “dosta teškoća”, jer prethodno na području koje je obuhvaćala SAO Krajina nisu postojala viša pravosudna tijela. Ti problemi očitovali su se u nedostatku “kadrova svih profila kojih za sada dovoljno nema”.⁵²

Kada je riječ o djelovanju uprave u SAO Krajini, ona je djelovala u sklopu Vlade i općinskih uprava. U studenome 1991. Vlada SAO Krajine zaključila je da postoji potreba profesionalizacije određenih poslova iz nadležnosti ministarstava Vlade SAO Krajine,⁵³ jer su ona na početku bila popunjena volonterima.⁵⁴ Očito se nametala i potreba određene decentralizacije djelovanja Vlade SAO Krajine. Sredinom listopada 1991. Milan Babić je naveo da je potrebno dislocirati dio poslova vladinih ministarstava u Glinu, tako da svako ministarstvo ima pomoćnika ili referenta u Glini. U skladu s time Vlada je donijela i odgovarajuću odluku.⁵⁵ Kao što se vidi, Glina je očito trebala postati upravno i pravosudno sjedište za sjeverni dio SAO Krajine, odnosno Baniju i Kordun.

Postojali su i problemi u djelovanju općinskih uprava, prouzročeni “prilikama i stanjem u kojima se rad ovih organa odvija”. Postavljalo se pitanje donošenja novog Zakona o upravi, u vezi s čime je trebalo odlučiti hoće li općine SAO Krajine imati postojeća ovlaštenja ili je njih trebalo svesti na “znatno manju mjeru”, po uzoru na Republiku Srbiju.⁵⁶

U vezi s djelovanjem općinskih uprava Vlada SAO Krajine je 1. prosinca 1991. donijela zakon po kojem se odbornici općinskih skupština, koji su “napustili izbornu jedinicu u kojoj su birani”, ne računaju u evidenciji izabranih odbornika općinskih skupština. U skladu s ovime kvorum za rad u općinskim skupštinama utvrđuje se na način da se ne uzimaju u obzir odbornici koji su se “iselili” ili “pokazali nedvosmislenu namjeru da ne učestvuju u radu skupštine”.⁵⁷ Očito je bila riječ o osobama koje su na izborima 1990. bile izabrane u općinske skupštine kao predstavnici hrvatskih stranaka, odnosno osobe hrvatske nacionalnosti koje su nakon izbijanja neprijateljstava napustili područja koja su držali krajinski Srbi, ili su prognani s tih područja. No, isto je tako moguće da je bila i riječ o nekim općinskim odbornicima srpske nacionalnosti koji su u sklopu ratnih događaja zbog različitih razloga napustili svoje domove.

⁵¹ *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, Knjiga 2.*, dok. br. 111

⁵² Isto.

⁵³ Isto, dok. br. 124.

⁵⁴ N. BARIĆ, n. dj., 104.

⁵⁵ DAZ, *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, Knjiga 2.*, dok. br. 107.

⁵⁶ Isto, dok. br. 124.

⁵⁷ Državni arhiv u Zadru (dalje: DAZ), Vlada SAO Krajine, Ukaz o proglašenju Zakona o odlučivanju u skupštinama u uslovima kada je skupštine napustio određeni broj odbornika, Broj: 478/91-1, Knin, 1. 12. 1991. godine. Dokument se nalazi uz: Zapisnik sa 15. sjednice Vlade Srpske Autonomne Oblasti Krajine održane 30. 11. 1991. godine i 1. 12. 1991. godine u zgradi opštine, soba br. 51.

Djelovanje Vlade SAO Krajine na području gospodarstva

Vlada SAO Krajine na sjednici održanoj 16. listopada 1991. donijela je Zakon o osnivanju Privredne komore SAO Krajine.⁵⁸ Nakon odluke Hrvatske gospodarske komore o razdruživanju od Privredne komore Jugoslavije, Vlada SAO Krajine obavijestila je 23. listopada 1991. Privrednu komoru Jugoslavije u Beogradu da poduzeća na području SAO Krajine priznaju Ustav i zakone Jugoslavije te odbijaju “protivustavne” i “secesionističke” odluke Republike Hrvatske. Navedeno je da poduzeća u SAO Krajini priznaju Zakon o Privrednoj komori Jugoslavije koji je donesen 1990., pa se odluke hrvatske strane ne odnose na krajinska poduzeća. Također je navedeno da krajinski Srbi žele ravnopravno sudjelovati u radu Privredne komore Jugoslavije.⁵⁹

Stanje u gospodarstvu SAO Krajine bilo je uvjetovano ratnim događajima. Tako je u studenome 1991. Vlada SAO Krajine navela da je zbog ratnih sukoba na Baniji i Kordunu “došlo je do prekida proizvodnje u najvećem broju preduzeća”. Vlada je preko nadležnog ministarstva uložila “znatne napore” kako bi riješila postojeće teškoće i omogućila rad poduzeća. Pri tome se radilo na povezivanju poduzeća u SAO Krajini s “odgovarajućim sistemima” u Republici Srbiji ili drugim dijelovima Jugoslavije. Zaključivalo se da će na području industrije i gospodarstva biti potrebni “veliki naponi”, posebno tamo gdje je došlo do ratnih razaranja.⁶⁰ U cilju normalizacije stanja i obnove života Vlada SAO Krajine poduzimala je i druge mjere. Tako je sredinom rujna 1991. ministar unutarnjih poslova Milan Martić predložio da se uputi poziv svim izbjeglicama da se vrate u svoj zavičaj i “pomognu u izgradnji Krajine”. Također je predložio da se donese odluka o preuzimanju svih napuštenih nekretnina i pokretne imovine, društvenih stanova i društvenih poduzeća i imovine koja se u njima nalazi.⁶¹ Očito je bila riječ i o nekretninama i imovini Hrvata koji su u sklopu ratnih sukoba izbjegli ili su bili protjerani s područja pod nadzorom krajinskih Srba. U skladu s ovim prijedlogom Vlada SAO Krajine 18. rujna 1991. donijela je odluku da napuštene nekretnine i pokretna imovina, društveni stanovi i društvena poduzeća i imovina u njima prelazi u vlasništvo općina SAO Krajine.⁶²

Također, u studenome 1991. Vlada SAO Krajine zaključila je da je u suradnji s općinskim izvršnim vijećima okončan najveći dio poljoprivrednih radova

⁵⁸ *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, Knjiga 2*, dok. br. 107.

⁵⁹ DAZ, Vlada SAO Krajine, Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, Srpska Autonomna Oblast Krajina, Vlada SAO Krajine, Broj: 263/91-1, Knin, 23. 10. 1991. godine, Predmet: Stavovi povodom odluke Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske gospodarske komore o razdruživanju sa PKJ – dostavlja se.

⁶⁰ *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, Knjiga 2.*, dok. br. 124.

⁶¹ Isto, dok. br. 102.

⁶² DAZ, Vlada SAO Krajine, Odluka o preuzimanju svih napuštenih pokretnih i nepokretnih stvari, stanova u društvenoj svojini, te preduzeća u društvenoj svojini i pokretnosti koje se u njima nalaze u svojini opština na teritoriji SAO Krajine, Broj: 216/91-1, Knin, 18. 09. 1991. godine. Dokument se nalazi uz: Zapisnik sa 6. sjednice Vlade Srpske Autonomne Oblasti Krajine održane 18. 09. 1991. godine u zgradi Skupštine opštine soba broj 51.

na područjima koja nisu bila zahvaćena ratnim djelovanjima. U stočarstvu su postojale znatne teškoće zbog gubitka tržišta, pa se stvorio višak stočarskih proizvoda. Otkup i prodaja stoke obavljali su se za potrebe tržišta u Srbiji, što će, smatralo se, donekle ublažiti postojeće probleme. Za gospodarenje šumama osnovano je Javno poduzeće "Šume Krajine". U vezi s razvojem turizma Vlada SAO Krajine računala je na potencijale Plitvičkih jezera.⁶³

Vlada RSK je 31. prosinca 1991. donijela odluku o zabrani izvoza hrane, žive stoke i druge robe s teritorija RSK. Vlada je mogla odobriti iznimke od ove odluke.⁶⁴

Djelovanje Vlade SAO Krajine na području financija

U studenome 1991. Vlada SAO Krajine zaključila je da je "agresivnom politikom" hrvatskih vlasti na području financija dovedeno u pitanje djelovanje školstva, pravosuđa, tijela unutarnjih poslova i socijalne zaštite na području SAO Krajine, kao i osiguranje dopunskih sredstva za financiranje "neophodne budžetske potrošnje". Kako bi se izbjegao "kolaps svih ovih djelatnosti", pristupilo se izgradnji "financijskog sistema" SAO Krajine i u vezi s time doneseno je više zakona i odluka, uglavnom o uvođenju poreza, taksa i doprinosa. Time je trebalo osigurati stalne prihode proračuna SAO Krajine i financiranja njezinih javnih potreba. Ovo je prije svega bila posljedica ratnih događaja, zbog kojeg je u nekim općinama SAO Krajine gotovo u potpunosti obustavljena proizvodnja i došlo do prekida svih oblika prometa. Opadanje proizvodnje i blokada prometnih djelatnosti doveli su do smanjenja osobnih dohodaka. Veliki dio poduzeća, posebno javnih, prestao je isplaćivati osobne dohotke. Zbog ovoga je padala kupovna moć stanovništva, a to je smanjivalo promet proizvoda široke potrošnje. Sve ovo vodilo je do smanjenja prihoda proračuna SAO Krajine, kao i proračuna općina.⁶⁵

U studenome 1991. također je zaključeno da je u proteklih nekoliko mjeseci uz pomoć određenih institucija uspostavljen temelj za financiranje javnih potreba. Ipak, neke općine u vezi s financiranjem javnih potreba djelovale su potpuno samostalno, ne obazirući se na kriterije koje je postavila Vlada SAO Krajine. Osim toga, "ogroman dio" privatnih poduzeća i ugostiteljskih objekata nije podmirivao porezne obveze prema proračunu SAO Krajine, kao ni prema proračunima općina. Zato je pred Vladom SAO Krajine stajala obveza donošenja odgovarajućih odluka u cilju primjene donesenih zakonskih propisa.⁶⁶

U vezi sa samostalnim djelovanjem općina s obzirom na financije može se spomenuti primjer iznesen na sjednici Vlade SAO Krajine koja je održana sredinom rujna 1991. Na toj sjednici raspravljalo se o zahtjevima općina Korenica i Obrovac za dodjelu financijskih sredstava za osnovno i srednje obrazovanje.

⁶³ *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, Knjiga 2., dok. br. 124.*

⁶⁴ Isto, dok. br. 134.

⁶⁵ Isto, dok. br. 124.

⁶⁶ Isto.

Ministar za financije Milan Bauk naveo je da u ove dvije općine već nekoliko mjeseci nije isplaćen osobni dohodak prosvjetnim radnicima. Bauk je naglasio da ni privatni ni društveni sektor ne uplaćuje svoje "dažbine". Jedino su Knin, Korenica i "nešto malo" Gračac podmirili svoje obveze prema Krajini, a ostale općine "ništa". Općina Benkovac mogla bi uplatiti barem 50% svojih obveza jer "posluje pozitivno čak radi i za izvoz", ali ona ne uplaćuje "ništa", odnosno svoje potrebe rješava iz vlastitog općinskog proračuna. Bauk je zaključio da se oni ponašaju "kao država u državi". Nakon toga je predloženo da se određena financijska sredstva za obrazovanje isplate općinama Knin, Korenica i Obrovac.⁶⁷

"Restriktivna politika" hrvatskih vlasti također je dovela do potpunog prekida platnog prometa na području SAO Krajine. Zato je u kontaktima s predstavnicima Vlade Republike Srbije i Službe društvenog knjigovodstva (SDK) Republike Srbije pronađeno rješenje vršenja platnog prometa, koji je trebao teći preko sustava filijale SDK Srbije Novi Beograd. Tako se u studenome 1991. moglo sa "zadovoljstvom" zaključiti da se platni promet u SAO Krajini obavlja bez većih teškoća.⁶⁸

Djelovanje Vlade SAO Krajine na području prometa i veza

Odvajanjem SAO Krajine od Republike Hrvatske došlo je do potpunog prekida veza između prometnih poduzeća čija su sjedišta ostala pod hrvatskim nadzorom i dijelova tih poduzeća koja su ostala na teritoriji SAO Krajine. Ovo se odnosilo na željeznicu, PTT promet i poduzeća za ceste. U takvim okolnostima, navodilo se u studenome 1991., tražila su se rješenja koja će omogućiti "funkcionisanje minimuma ovih sistema". Željeznički i putnički promet tekao je u "granicama postojećih mogućnosti" koje su bile uvjetovane ratnim djelovanjima. Teretni promet također je tekao u "granicama mogućnosti", a služio je u prvom redu zadovoljavanju "ratnih potreba". PTT promet tekao je kao "minimum veze" preko Bosanske krajine s ostalim dijelovima Jugoslavije. Predstavnici Vlade SAO Krajine zaključivali su da će biti potrebno uložiti znatna sredstva na uspostavi i povezivanju PTT prometa na području SAO Krajine. U vezi s održavanjem cestovnih prometnica dane su smjernice postojećim sekcijama za ceste da rade na osiguranju prohodnosti putova. Sekcije za cestu trebale su uzeti u obzir predstojeću zimu, kao i mogućnost da prometnice budu uništene u ratnim djelovanjima.⁶⁹ Vlada SAO Krajine je sredinom listopada 1991. donijela zakone kojima su osnovana javna poduzeća, "Putevi Krajine", Javno željezničko transportno poduzeće i "PTT saobraćaj Krajine".⁷⁰

Sredinom listopada 1991. na sjednici Vlade SAO Krajine zaključeno je da bi izdavanje doplatne poštanske marke imalo "financijski i politički značaj" za

⁶⁷ Isto, dok. br. 102.

⁶⁸ Isto, dok. br. 124.

⁶⁹ Isto.

⁷⁰ Isto, dok. br. 107.

SAO Krajinu, a “cilj nam je da uđemo u svjetske filatelističke klubove”. Zato je donesen i Zakon o izdavanju doplatne poštanske marke.⁷¹

Djelovanje Vlade SAO Krajine na području elektroprivrede i energetike

I u vezi s ovom problematikom ratni događaji stvorili su niz problema u opskrbi naftom i naftnim derivatima, kao i električnom energijom. S obzirom na postojeće stanje u studenome 1991. ipak se zaključivalo da je opskrba naftnim derivatima “za sada u zadovoljavajućim okvirima”. Opskrba gorivom općina u sjevernoj Dalmaciji i Lici (Benkovac, Donji Lapac, Gračac, Knin, Korenica, Obrovac) obavljala se preko Poljoprivredne zadruge Đevrske, koja je bila registrirana tvrtka za distribuciju naftnih derivata. Opskrba gorivom općina na Kordunu i Baniji (Dvor na Uni, Glina, Kostajnica, Petrinja, Vojnić, Vrginmost) obavljala se preko “Autoprevoza” u Dvoru na Uni. Opskrba električnom energijom bila je zbog ratnih događaja u znatnoj mjeri poremećena. Rješenje se vidjelo u povezivanju SAO Krajine na elektroopkrbni sustav Bosne i Hercegovine. Doneseni su i zakoni o osnivanju poduzeća “Elektro Krajina” i “Krajina petrol”, što je trebalo predstavljati pretpostavku za “kvalitetnije rješenje stanja u ovoj oblasti”.⁷²

Djelovanje Vlade SAO Krajine na području obrazovanja

Vlada SAO Krajine u studenome 1991. smatrala je da treba ići na izgradnju “jedinstvenog sistema obrazovanja” u SAO Krajini, u vezi s čime je trebalo poduzeti niz mjera. Prihvaćen je plan i program obrazovanja koji je donio i utvrdio Prosvjetni savjet Republike Srbije s obrazovnim profilima koje je utvrdila Skupština Republike Srbije. Već upisani učenici ipak su trebali završiti školovanje po ranije utvrđenim programima, osim sadržaja iz srpskog jezika, povijesti, zemljopisa i “nauke o društvu”. Osnovne škole u SAO Krajini su “kompletno prešle” na rad prema novim nastavnim planovima i programima. U srednjim školama to se primjenjivalo u prvim razredima, kao i u drugim razredima gimnazija i ekonomskih škola. Ostali razredi primjenjivali su nove planove i programe samo u spomenutim sadržajima, odnosno predmetima. Unatoč teškim uvjetima posvećena je “posebna pažnja” nabavci udžbenika, što je riješeno u suradnji sa Zavodom udžbenika Republike Srbije, Zavodom za izradu udžbenika Crne Gore i “Naučnom knjigom” iz Beograda.⁷³

Na području SAO Krajine u studenome 1991. radile su sve osnovne i srednje škole, iako se postavljalo ozbiljno pitanje financiranja obrazovnog sustava. U suradnji s Ministarstvom za prosvjetu Republike Srbije i Ministarstvom za veze sa Srbima izvan Srbije i odgovarajućim sveučilištima u Srbiji omogućeno je i školovanje studentima iz SAO Krajine na fakultetima u Srbiji i Crnoj Gori.⁷⁴

⁷¹ Isto.

⁷² Isto, dok. br. 124.

⁷³ Isto.

⁷⁴ Isto.

Djelovanje Vlade SAO Krajine na području informiranja

U studenome 1991. Vlada SAO Krajine zaključila je da su u postojećim ratnim uvjetima učinjeni “značajni napori na pravovremenom i tačnom informisanju javnosti”. Vlada se uz pomoć Ministarstva za informiranje posebno uključila u osnivanje Srpske radio televizije Krajine, na novinsko-izdavačkoj djelatnosti i na informiranju “svjetskog javnog mijenja o položaju Srba u Krajini i Hrvatskoj”. Da bi Srpska radio televizija Krajine započela s emitiranjem vlastitog programa trebalo je dovršiti radove na njezinu studiju, formirati ekipu za proizvodnju programa i postaviti i osigurati rad odašiljača na Plješivici i Čelavcu. Također je navedeno da je u Vojniću osnovano Srpsko novinsko izdavačko poduzeće koje izdaje tjednik *Nova riječ* i list za kulturu *Srpski glas*. U vezi s potrebama dnevnog informiranja dogovoreno je s uredništvom banjalučkog *Glasa* da taj dnevnik pokriva i područje SAO Krajine.⁷⁵

U cilju suprotstavljanja “agresivnoj” hrvatskoj propagandi ministar za informiranje u Vladi SAO Krajine boravio je u Londonu i dao više od 30 intervjua za razne radio i TV-postaje, kao i za britanski tisak. Na taj način on je pridonio da u “svjetsku javnost” prodre “istina” o “pravednoj borbi srpskog naroda na ovim prostorima”. Ministar za informiranje posjetio je i Kanadu, gdje je radio na prikupljanju pomoći za SAO Krajinu, a održao je i više predavanja za srpske iseljenike u nekoliko kanadskih gradova. Kanadski Srbi uručili su prigodne poklone kao pomoć u “borbi za dostojanstvo i opstanak srpskog naroda na ovim prostorima”, a bila je riječ o “sredstvima radio veze te kupovini 5 sanitetskih vozila”.⁷⁶

Djelovanje Vlade SAO Krajine na području zdravstva

I zdravstvena služba u SAO Krajini prilagođavala se ratnim uvjetima. Pri svim domovima zdravlja i zdravstvenim stanicama formirane su stručne ekipe s liječničkim timovima primarne zdravstvene zaštite. Regionalna opća bolnica u Kninu dobila je status ratne bolnice, te je popunjena odgovarajućim liječničkim kadrovima svih kirurških profila koji su došli s beogradskih klinika i Vojno-medicinske akademije.⁷⁷

Ministarstvo zdravlja SAO Krajine uspostavilo je u Srbiji suradnju s Ministarstvom zdravstva i Ministarstvom za veze sa Srbima izvan Srbije, kao i s “eminentnim zdravstvenim ustanovama” u Beogradu i Banjoj Luci. Na ovaj način uspješno su riješeni problemi stručnih kadrova, opskrbe lijekovima i sanitetskim materijalom, kao i transportnim sredstvima. U suradnji sa svim spomenutim ustanovama u SAO Krajini su formirane pokretne kirurške ekipe, koje su djelovale na područjima borbenih djelovanja i primale ranjenike s fronta.⁷⁸

⁷⁵ Isto.

⁷⁶ Isto.

⁷⁷ Isto.

⁷⁸ Isto.

Poduzete su i druge mjere, npr. donesen je Zakon o zdravstvu, a za potrebe financiranja zdravstva osnovan je Fond zdravstva i zdravstvenog osiguranja u koji je trebalo "dosljedno" uplaćivati sve obvezne doprinose. Troškove zbrinjavanja pripadnika JNA i krajinske TO trebao je preuzeti Savezni sekretarijat za narodnu obranu u Beogradu. Također je i financiranje zdravstvene zaštite izbjeglica trebalo izvršiti iz saveznih fondova, odnosno preko Saveznog sekretarijata za rad i socijalnu politiku.⁷⁹

Zaključak

Može se zaključiti da je Vlada SAO Krajine od početka svoga djelovanja sredinom 1991. do kraja te godine, kada je postala Vlada novoproglašene RSK, bila nepopustljiva u želji da se u potpunosti odvoji od Hrvatske i ostane u sastavu krnje Jugoslavije koja bi bila pod srpskom dominacijom. U tom smislu Vlada SAO Krajine bila je odlučna u suprotstavljanju odlukama Europske zajednice, koja je krajem 1991. zaključila da bivše jugoslavenske republike u nepromijenjenim granicama mogu postati nezavisne i međunarodno priznate države. Isto tako, Vlada SAO Krajine pokazala je nezadovoljstvo uključivanjem UN-a u okončavanje sukoba u Hrvatskoj. Smatrala je da razmještanje mirovnih snaga UN-a ne jamči SAO Krajini njezin subjektivitet i potpunu odvojenost od Hrvatske.

Događaji tijekom 1992. i kasnije pokazat će da su strahovi Vlade SAO Krajine bili pretjerani. Međunarodna zajednice, pokazat će se, neće biti u stanju promijeniti stvarno stanje koje je nastalo tijekom druge polovice 1991., kada je u napadnim djelovanjima JNA i snaga krajinskih Srba dio hrvatskog teritorija "etnički očišćen" od Hrvata i ostaloga nesrpskog stanovništva, da bi na tom području bila proglašena RSK. Nedjelotvornost UN-a u provođenju svoje misije omogućavala je "ciprizaciju" Hrvatske, odnosno prolongirala je stanje zatečeno proglašenjem RSK.

I dok je Vlada SAO Krajine u političkom smislu težila potpunom i trajnom odvajanju od Hrvatske, to je na svim drugim područjima za vlasti u Kninu stvorilo velike teškoće. Političkim i vojnim događajima ostvareno odvajanje od Hrvatske dovelo je do prekida ustaljenih gospodarskih, financijskih i prometnih veza na području pod nadzorom krajinskih Srba s ostalim dijelovima Hrvatske. Ovo je uvelike otežavalo normalan život na tim područjima i ostat će značajka života u zapadnim dijelovima RSK sve do njezina sloma, do kojega će doći 1995. u vojnim akcijama Hrvatske vojske. Gospodarske i društvene teškoće, prisutne u SAO Krajini već krajem 1991., neće biti otklonjene ni pokušajima orijentacije tog područja prema Srbiji, na koju su krajinski Srbi gledali kao na novu maticu.

⁷⁹ Isto.

SUMMARY

THE ACTIVITY OF THE GOVERNMENT OF THE SERBIAN
AUTONOMOUS DISTRICT KRAJINA DURING 1991

The government of the Serbian Autonomous District (SAO) Krajina, from the beginning of its activity in the middle of 1991 until the end of that year, when it became the government of the newly proclaimed Republic of the Serbian Krajina (RSK), was relentless in its desire to become completely independent of Croatia and remain within the system of rump Yugoslavia, which was under Serbian domination. In this respect, the government of SAO Krajina was decisive in opposing the resolutions of the European Union, which at the end of 1991 declared that the republics of the former Yugoslavia could become internationally recognized states within their existing borders. Similarly, the government of SAO Krajina showed its dissatisfaction with the involvement of the UN in ending the conflict in Croatia. It felt the deployment of UN peace-keeping forces hampered the SAO Krajina's freedom of action and its complete independence from Croatia. Events during 1992 and later would show that the fears of the government of SAO Krajina were exaggerated. The international community was not in a position to really change the situation which had developed during the second half of 1991, when attacks by the Yugoslav Army and the forces of the SAO Krajina resulted in the "ethnic cleansing" of Croatian territories of Croatian and anti-Serbian population, and the proclamation of a Republic of the Serbian Krajina. The ineffectualness of the UN in carrying out its mission enabled the "Cyprusization" of Croatia, or the prolongation of the situation created by the proclamation of the Republic of Serbian Krajina. While in political terms the government of SAO Krajina in Knin sought complete independence from Croatia, in all other respects this created great difficulties for the territories in question. An independence that was carved out in political and military terms cut across well-founded lines of communication and economic and financial ties between the territories under the control of the Krajina Serbs and the rest of Croatia. This greatly disturbed the normal course of life in these territories and would characterize life in the western regions of the Republic of Serbian Krajina right until its collapse in 1995 as a result of the military actions on the part of the Croatian Army. The economic and social difficulties in the SAO Krajina could not be eased by orienting these territories toward Serbia, upon which the Krajina Serbs looked as their new homeland.

Key words: Serbian Autonomous District Krajina, The Government of the Serbian Autonomous District Krajina, War in Croatia, 1991, Croatia, Yugoslavia